

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunii, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunii in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectori.

Nr. 22.

Brasiovu 15. Novembre 1873.

Anulu VI.

S u m a r i u : Societatea academica romana, amicii si contrarii sei. (Urmare.) — Ioanu Corvinu de Hunedór'a. (Urmare.) —
Colecitiune de diplome istorice transilvane. (Urmare.) — Societatea academica romana. — Bibliografia.

Societatea academica romana, amicii si contrarii sei.

(Urmare.)

Ad 2. Am aratatu mai in susu, cà ide'a infien-
tiarei de una societate scientifica este destulu de ve-
chia la moldavo-romani, prin urmare cà necessitatea
ei s'a simtitu mai de multu. Dara cine se ia initia-
tiv'a in cestiune de importantia acesteia? „Cine altii,
déca nu chiaru eruditii romaniloru,” ne respundu
inemicii passiónati ai ori-carei octoari. Apoi cà eru-
ditii au cercatu de mai multe ori si n'au fostu in
stare de a'i pune temelii solide si neperitórie. Si óre
pentru ce nu? Causele sunt invederate. In trecutul
nostru cel'u dorerosu ori-ce initiativa s'ar fi luatu,
fia si in cestiunile cele mai innocente, mai alesu de
càtra ómeni literati, fóra concessiune mai inalta, totu-
deauna cadea sub celu mai greu prepusu de conspi-
ratiune, de rebellione, revolutiune, si — séu urmá
interdictiune pe facia, séu cà realisarea se impedecá
si paralisá prin intrige machiavellistice, in càtu se
alegea nimicu dein tóta intreprederea. Avemu es-
semples nenumerate de aceste. Dara pentru cà eru-
ditii se póta funda ei de se-ne, academia scientifica
dupa modellulu celoru europene, dotate cu sute de
mii si millióne, trebue se presupunemu cà séu eru-
ditii nostrii sunt ómeni totu avuti unulu cá unulu,
séu cà avutii nostrii sunt parte mare si eruditi, apoi
cà unii cá si altii au placerea se sacrifice millionulu
pentru asemenea scopu. Noi inse nu pricepemu lo-
gic'a aceloru ómeni cu prea multu sange negru, carii
se incórda se ridice bariere atátu de tari intre gu-
bernulu nationale romanescu si intre institutiunile
nationale, ómeni cu imaginatiune aprinsa, ómeni
fanatici, carii pe ori-careu gubernu in lume, pe ori-
care, dicemu, ilu tienu indata dela nascerea lui de
inemicu alu tieiei, alu natiunii si mai virtosu alu
scientieloru. Suspiciuni si temeri de natur'a acesteia
au unu intielesu numai in acelea tieri, unde aucto-
ritatile publice sunt de una si poporulu de alta na-
tionalitate, unde tier'a este gubernata cá si cumu o
aru fi fostu subjugatu cu sabi'a; séu si acolo, unde
pe tronu si pe scaunele ministeriali siede unu des-
potismu stupidu si obscurante. De ce natura a fostu
guberniulu care a datu mai antaiu viétia societatei
academice actuale, vomu vedea indata mai la vale.

Aici mai premittemu inca numai atáta, cà dupace
ministeriulu a publicatu in vreo trei ani cu totulu
indesiertu concursu cu premiulu Zappa pentru Di-
ctionariu si Gramateca, unuia deintre fostii
ministrii ai culteloru si alu instructiunii publice ii
veni cu totulu indemana ide'a despre intemelierea in
Bucuresci a unii societati literarie romane;
dupa aceea inse, acea societatea conchiamata pe $\frac{1}{13}$
Augustu 1867 si inaugurata la Bucuresci, isi elaborá
statutele sale in tóta libertatea si indepen-
denti'a, fóra umbra de amestecu dein partea regi-
mului domnescu si a ministeriului seu. Dara fiendu-
cà nou'a societate, care acumu isi dede titlu de
academica, avea lipsa de subventiunea statului,
a urmatu prea firesce, cá ea se aduca acelea statute
la cunoscentia si aprobarea gubernulu, carele avea
si dreptulu, era si obligatu a sci, ce scopu si-a pro-
pusu societatea academica, ce probleme voliesce ea
se deslege, pentrucá se afle si elu si tier'a, pentru
ce are se céra dela potestatea legislativa subventiunea.
Se'mi numiti unu singuru statu, nu despoticu, ci mo-
narchicu constitutionale si chiaru republicanu, in care
guberniulu tieiei se nu i se recunósca, intre inpre-
giurari analóge, nici macaru atáta ingerentia. Tu
ceri bani, ceri subventiune dela cine-va, si elu se nu
aiba dreptulu de a te intreba: „Ce vrei se faci cu
subventiunea?” Cercati la ori-ce particulariu si cu-
rendu veti afla respunsulu.

Dein tóte acesteia urmédia chiaru si luminatu,
cà objectiunea formulata sub p. 2, si care se mai
aude pàna astadi mai alesu in capitala, este unu pre-
testu de nimicu, spre a scóte societatea academica
pe usia afóra.

Ad 3. „Principiulu dupa care fusesera denumiti
primii membrii ai societatei academice, a fostu ab-
surd, pentrucá au fostu denumiti dupa provincii,
éra nu dupa meritele loru.”

Acésta objectiune ar mai avea óresi-care sensu,
déca: a) tóte partile natiunii romanesci s'aru afla in-
corporate intr'unu singuru statu; b) déca celu pu-
cinu materialulu crudu, intregu, adeca tóte cuventele
limbei, s'aru fi aflatu adunate pàna in an. 186 $\frac{3}{4}$. in
asia numite vocabularie, séu incai déca ai fi potutu
presupune cà se afla destui barbati si de altu-mentrea
eruditi, si cunoscutori de toti provincialismii limbei,

de toti idiotismii, de tóte frasele si proverbiele, dein totu coprensulu tieriloru locuite de romani; c) déca limb'a daco-romana nu ar avea si ea duoe dialecte, adeca pre celu dein Daci'a traiana si pe celu dein Daci'a aureliana (macedo-romana). Pre càtu tempu lipsea acestea conditiuni, ministeriulu respectivu a lucratu fòrte intieptiesce, candu au alesu pe membrii societatei academice dupa provincii. Dara n'au nemerit'o cu alegerea unora? Se mai póte si acésta, cà-ci ómeni suntemu cu totii, supusi erroriloru; aici inse observamu, cà acei vreo trei patru, cu carii guberniulu nu o nemerise, au fostu asia de modesti si generosi, de si-au datu dimissiunea indata in cei de antaiu duoi ani. Se mai dice cà gubernulu romanescu prin denumirea unoru membrii dein statele vecine a venitu in óresicare dissensiuni diplomatice? Le vomu appretia si pe acelea indata.

Ad 4. Cà societatea academica romana ar fi unu fetu-logofetu alu asia numitiloru Rosii, dein care cauza si este persecutata si subminata, nu atàtu pe facia, càtu mai virtosu pe ascunsu.

Este prea adeveratu, cà sub acestu pretestu, dein caus'a acestei fictiuni diplomatice, societatea academica este reu vediuta, si cà ea suferu multe persecutiuni clandestine, sub pretestu cà ar fi creatur'a Rosiloru, adeca a republicaniloru, a rebelliloru, si cà de eri incóce a petrolistiloru etc. Nimicu nu e mai falsu, decàtu cà societatea academica o aru fi urditu si fundatu Rosii, ci — o au fundatu Albii, adeca asia numitii boieri, patriciani, conservativi, séu di-le cumu iti place; si fia disu spre cea mai mare lauda a loru, o au infientiatu cu scopu in adeveru romanescu si patrioticu, sub domni'a lui Alessandru Ioanu I., pre càndu era ministru alu culteloru dn. dr. Nicolae Cretulescu si directoru alu departamentulu dn. Vas. Alessandrescu-Urechie, dupace mai inainte de aceea se ocupase cu acésta cestiune dn. Alessandru Odobescu, pre càtu tempu fusese si d-sa ministru. Acolo sunt actele, se potu vedé. In an. 1865 era preparatu atàtu decretulu domnescu, càtu si chiaru catalogulu membriloru „societatei literarie romane,” pe care l'amu vediutu si noi la dn. Urechie cu càteva luni inainte de caderea lui Alessandru Ioanu. Numai afacerile multe si grele, cumu si evenimentele de alta natura, care in decursulu anulu 1865 se prepará si se simtia óresi-cumu in atmosfer'a cea inecatiósa politica de atunci, a inpedecatu pe Alessandru Ioanu I., cà se nu póta sanctiona si chiama la viéti'a deplena societatea academica romana. Asia actele respective au remasu in portofoliulu ministeriale, pàna in primavér'a anulu 1866, candu ministeriulu compusu amestecatu dein albi si rosii (Ioanu Gica, C. Rosetti etc.) le-au scosu si le-au supusu la aprobarea domnésca. Asia dara „Albii“ n'au fostu neci odata in contra infientiarei unei societati literarie romanesci, nici in principiu si nici in modulu cumu s'a compusu aceea, anume dapa diversele provincii locuite de romani. Dica cine càteva volf, noi inse

carii in viéti'a nóstra amu facutu la tempulu seu destule inputatiuni „Albiloru,” cumu amu facutu nu odata si „Rosiloru,” recunóscemu astadi, precumu amu recunoscutu totu-deauna, cà intre patricianii Romaniei se afla unu numeru considerabile de individi si de familii, pe care nu'lu intrece nimeni in patriotismu si in romanismu. Ceea ce a lipsitu pàna acilea la multi patriciani, a fostu numai credenti'a in vitalitatea natiunei romanesci, de care inse nu avemu se ne miramu, candu vedemu si intre plebei destui individi cu credentia prea pucina in venitoriulu nostru. Este unu reu acesta, care inse, multiamita ceriului, dispere pe anu ce merge. Asia dara nu rosii, ci albii au datu viéti'a societatei academice romane.

Alt'a inse este fatalitatea, pentru care suferu societatea academica. Inaugurarea ei, care dein caus'a colerei si a tempurilor bellice nu s'a potutu intempla in 1866, a caditu in a. 1867, pre candu era la putere ministeriulu Brateanu, si s'a essecutatu in modu demonstrativu, carele — éراسi dein intemplare — a venitu deintru odata cu demonstratiunile Cechiloru pe la St. Petropole si Moscva. Éca crim'a — déca este possibile a se numi crima — pentru care suferu societatea academica. Pàna si estempu, in siedenti'a dein ¹⁵/₂₇ Augustu ni s'a spusu curatu de càtra membrii bucuresceni, cà inca totu mai domina opiniunea, cà si cumu unii deintre membrii „aru merge la Bucuresci pe spesele statului, numai cà se amble dein casa in casa facundu la politica, éra nu cà se lucre in sinulu societatei academice.” In acestu punctu sunt indesiertu tóte protestele, dupa ce insusi dn. Cogalniceanu spusese pe candu era ministru, cà cutare consulatu vede cu ochii rei venirea „unoru suditi imperatesci“ la acea societate. Se spune ici colea, cà chiaru si guberniulu actuale ar fi espusu la diverse mustrari diplomatice dein caus'a „suditiloru.” Asia dara se cere purificarea societatei academice de „suditi;“ atunci apoi va fi pace, subventiunea ei nu se va mai castra, si societatea va prospera. Tóte aceste s'au vorbitu de repetite-ori in sinulu societatei academice, si inca in discussiuni animate. Ceea ce nu s'a vorbitu in societatea academica, sunt unele cá acestea:

Intre sutele de mii de jidovi migrati in Romania sunt mii de mii de membrii ai aliantiei israelite, cari lucre neincetatu spre ruinarea tieriei, impilatori si tradatori ai ei, cu scopuri politice invederate si pipaite, fòra cà sei traga cineva la cea mai mica dare de sama, si fòra cà consulatele se se supere.

Clerulu rom. catholicu dein Romania primesce totu feliulu de porunci dela Pap'a, adeca dela una putere straina, cumu si subventiuni in bani dein tieri diverse, fòra cà tóte acelea se fia supuse la asia numitulu Placetum regium, adeca la incuvientiarea regimulu tieriei. Deintre r. catholici sunt mai multi membrii de ai societatiloru, nu numai literarie, ci si politice, dein tieri si staturi straine, fòra cà guberniulu romanescu se'i impedece.

Totu acésta se intempla si cu locuitorii de confessiune protestanta si de nationalitate germana. Baseric'a luterana dein Bucuresci primesce mai bene cá de optudieci de ani subventiuni in bani dela regele Svediei, dela alu Prussiei si dela societatea germana Gustav-Adolf, de adreptulu, éra nu prin canalulu ministeriului romanescu de esterne, si cine vreodata a reflectatu la asia ceva? „Ja das ist ganz was anders, Bauer,“ ar respunde cineva la Berolinu.

Grecii si Bulgarii au societati nationali, literarie si chiaru politice in sinulu Romaniei. Magiarii agitedia neinctatu in sensu nationale si politicu intre ungunii ciangai dein Moldov'a.

Ad 5. Asia este, ministeriulu lui Alessandru Ioanu a trecutu in list'a membriloru si vreo 4—5 gr. catolici, fóra cá se le céra carte de botezu, decátu singuru si numai informatiune despre nationalitatea loru si despre activitatea loru de câte 20—30 de ani intru cultivarea si inavutirea limbei, in sfer'a instructiunei publice, in desteptarea simtiului nationale, in emanciparea poporului dein nescientia si orbia, in publicatiuni diverse, facute cu mari sacrificiuri. Acésta crima cumplita s'a si inputatu greu dela Pesteá, si mai de airea, anume fratiloru Brateanu, candu ea trebuea se se inpute mai virtosu Domnului tierai Alessandru Ioanu, ministriiloru Cretiulescu, Odobescu si preste totu Albiloru, carii era la putere in 1864—1866. Ce mai simtiu finu avuse dn. C., candu imi dise in 14/26. Septembrie 1867: „Eu nu credu se mai veniu la Bucuresci.“ Si totusi dsa fusese primitu acolo nu numai cu adeverata charitate fratiesca, ci si cu tóta reverenti'a cuvenita positiunei sale sociale, precumu raru se mai intempla altui romanu transcarpatinu.

Dara nu care cumu-va se se creda, cá la punctulu acesta a reflectatu vreunu romanu dein Romani'a; nici prin mente nu le-a venit. Tocma dein contra, de ecs. dn. Ioanu Brateanu si alti barbati luminati nu se potea mira de ajunsu de acelu abderitismu „alu unguneniloru“; Numai in a. 1869 bietulu Eliadu, pre candu aberratiunile spiritului seu mergea crescéndu, irritatu de unu omu fanaticu dein Pannoni'a, incepuse uneori se aiuredie despre „iesuiti“ si de alte fantasmae. Sarmanulu, càtra finea vietiei cadiuse si elu intr'unu pietismu fatale.

Cautati in academi'a scientifica ungunésca dela Pesteá, dein câte confessiuni religióse si-a luat u ea pe membrii sei; éra Carajan, repaus. in a. c., membru presedente alu academieii imperatesci de scientie in Vien'a, era de nationalitate grecu, de religiunea grecoresariténa orthodoxa.

Si de ce religiune potu óre se fia acei membrii, carii au a face cu Geologi'a, cu Electricitatea, cu Magnetismulu, cu Darwinismulu?

Dara óre candu te-ai pomení in una buna-demànetia, cá membrii vreunei societati scientifice dein sectiunea filosofico-historica sunt toti simplii Deisti, cei dein sectiunea filologica carii au a face multu cu sanscrit'a si cu alte limbi orientali, aru fi ajunsu in

Budhaisu? Baseric'a, seu basericele christiane aru perde 20—30 de suflete, pentru care in adeveru ar avea se le para fórté reu; déca inse natiunea in cursu de vreo treidieci de ani ar castiga dela aceli fili retaciti ai basericeloru unu dictionariu etimologicu completu, traductiunea mai multoru auctori classici eleni si latini, cumu si a cartiloru eclesiastice, dein care câteva sunt traduse fórté reu, histori'a universale cu intretieserea preste totu a evenimenteloru mari dein histori'a nóstra, chiaru histori'a ecclesiastica scrisa cumu se cade si curatita bene de atâtea minciuni, rezultatele toturoru ramuriloru de scientiele nationali applicate la pamentulu patriei nóstre; mai multe carti scolastice elaborate in cunoscentia de materia, éra nu plagate simple; in fine câteva scripte originali, care se faca onóre natiunei, — atunci credu cá chiaru sant'a baserica „nationale“ ar afla óresi-care consolatiune, mai alesu candu ar reflecta la miile de mii ai fliloru sei, carii peru prin temnitie, in saline, la galere, in furci si de glontiu, nu dein lipsa de credentia, ci dein lips'a totale de moralitate si humanitate.

Ce bajocura, a intreba pe omulu scientieloru, in ce riu s'a botezatu. Acesta inse este unu pretestu, pentru care e de ajunsu a'lu fi atensu usioru, pentru cá mai alesu in societatea nóstra moderna dein Romani'a se dispara, nu cá vreo buba, ci cá globuletiile de sapunu. Nici cá se póte altu-mentrea in regiunile, dein care nisce barbati de confessiuni heterogene cá colonellii Engel si Blaremburg, cá dn. Davila si altii multi luara socii orthodoxe, in care doi frati Ghica tienu socii catholice; una dein ficele lui Bibescu e maritata dupa unu comite austriacu Larisch, alt'a dein ale repans. generariu Const. Ghica tiene pe unu magnatu italianu. Dara cine se stea a enumera sutele de esemple de acestea.

(Va urma.)

Ioanu Corvinu de Hunedór'a,
origineá, genealogi'a, faptele sale im-
mortali.

(Urmare.)

XI. Éراسi casulu invasiunei lui Corvinu in Munteni'a. Stetanu-voda alu Moldovei. Bellulu cu Fridericu. Incercari desierte de pace. Turburari in Transilvani'a si Munteni'a. Amesteculu Papei. Armistitiu. Indata dupa inchiderea dietei Ioanu Corvinu vení in Banatu, de unde trecú iute in Transilvani'a. In Iuliu ilu vedemu (dupa documente) la Hunedór'a (20.) si la Apoldu (31.); dupa aceea inse trece curendu éراسi la Ungari'a, in càtu pe la 12. Augustu se affá la Madarasu*), éra in 23. Augustu

*) Datum in oppido Madaras tertio die festi 6. Laurentii martyris anno Domini 1446.

emite unu decretu dein cetatea Segedinu in caus'a comuneloru montaniste Ofenba'a, Zlatn'a s. a. Mai incolo vedemu, cà Corvinu emite de dato 14. Sept. si 3. Oct. 1446 decrete érași dela Bud'a capital'a tierei*).

Pàna acilea urmariramu pe Ioanu Corvinu preste totu anulu 1446, incependu dela Ianuariu pàna la Octobre, si vediuramu, cà elu in acelea noue luni ale anului a petrecutu totu numai in Transilvani'a si Ungari'a, ér in afòra n'a esitu. Intr'aceea chronicarii contemporani si dupa ei istoricii moderni aducu totu in anulu acesta, vér'a, pe turci in Munteni'a, ii facu se strabata inca si in Transilvani'a, spunu cà turcii au venitu in Munteni'a cu Vladu II., pe care l'ar fi destronatu Corvinu in anulu trecut, punendu in locu'i pe Danu, éra acumu au gonitu ei pe Danu si au reasiediatu pe Vladu; dupa acestea totu chronicarii scotu érași pe Corvinu in Munteni'a prin pasulu Branului cu óste numerósa, si'lu facu cá se lovéscu pe turci si pe óstea lui Vladu sub munti, in vale, érași pe neasteptate si cu atàta barbatía, in càtu inemiciloru nu le mai remasese locu de scapare, si cà in fine óstea lui Vladu tradandu pe domnu-seu a trecut in partea lui Danu. De ací incolo totu acei chronicari adaoga, cà Vladu II. si cei doi filii ai sei au fostu prinsu de càtra ómenii lui Danu, dupa care apoi nefericitulu domnu si celu mai mare filiu alu seu au fostu taliati in piati'a capitalei Tergoviste, éra celui mai micu i s'au scosu ochii. Care dein doi a pedepsitu asia cumplitu pe Vladu si pe filii sei, Corvinu séu Danu? Ací chronicarii érași se incurca, precumu se incurca si in defigerea tempulni acestei expeditiuni, care inse a potutu se fia numai tómn'a tardíu, precumu s'a potutu observa dein cele premisse. Totu asemenea nu se afla acelea cause grave, pentru care Vladu se fia meritatu mórte anume dein partea lui Ioanu Corvinu. Acésta catastrofa de domnia se póte explica mai multu numai dein ur'a cea cumplita ce dominá intre familiile Vladu si Danu, precumu se scie dein scriptele arhiepiscopului primate Nicolaus Olahus. Celea ce scrie I. C. Engel despre ingratitudinea si reutatea lui Vladu, trebue se se cerna prin sit'a cea mai désa a criticeii**). Engel, cá si toti scriptorii ungureni, tienu orbesce la ide'a loru fixa, cà domnulu Munteniei fusese vasallulu regelui ungurescu, prin urmare cà cela comittea crima mare, ori-candu cautá protectiunea sultaniloru. Lui Engel si consortiloru sei le place prea multu a uita, cà cine are vasalli si tiene la ei, are si cea mai strinsa obligatiune reciproca de a'i apara in totu tempulu si in tóte impregiurarile, in contra ori caroru inemici. Miserabili protectori si suzerani aceia, carii dela vasallii loru astépta fidelitate neconditionata, servitiu ostasiescu in tóte tempurile, donuri si tributuri

anuali, éra ei nu se simtu obligati cu nimicu càtra vasallii loru, ci ori candu amerintia pe acestia vre-unu inemicu, ii lasa de capulu loru, cá se se apere cumu voru potea. Curatu asia s'au portatu regii Ungariei facia cu domnii Munteniei si ai Moldovei; numai laudele desierte, numai gur'a mare éra de ungureni. Engel incrimina pe Vladu, cà de ce s'a impacatu cu Muradu in dilele lui Sigismundu si s'a retrasu de càtra acesta. Lucrulu inse stà tocma dein contra. Sigismundu a fostu batutu infricosiatu de turci; a scapatu cá vai de elu dein batalia; a amblatu cá unu vagabundu preste tieri si mari, in càtu nimeni nu mai aflase nimicu despre densulu; inse si dupa aceea, elu ne-cumu se apere Moldov'a si Munteni'a de turci, n'a fostu in stare se apere nici Transilvani'a si nici Croati'a. Adaogemu la tóte acestea nebunulu proselitismu religiosu alu regiloru Ungariei, carele mai pre urma ajunsese a fi multu mai turbatu decàtu alu mohamedaniloru. Insusi Engel n'a potutu trece cu vederea, cà buna-óra in an. 1444 dupa campani'a cea lunga si inainte de catastrof'a dela Varn'a, latiendu-se scirea cà Monteni'a, Moldov'a si Bosni'a s'aru fi supusu de nou (?) corónei unguresci, pap'a Eugeniu a si denumitu indata càte unu asia numitu Inquisitorem haereticae pravitatis pentru acelea tieri. Cu alte cuvente, in tierile acelea, in locu de a introduce scóle, scientie, arte, reforme salutare, era p'ací se se introduca inquisitiunea religiósa, torturele, rugulu de focu si confiscatiunea averiloru. In acea situatiune instinctulu sanetosu alu conservarei proprie dictase romaniloru, cá dein duoe rele se aléga pe celu mai micu, adeca se gravitedie spre Constantinopole, precumu gravitasera totudeauna, de candu Constantinu a stramutatu resiedenti'a imperiale dela Rom'a la Bizantiu, éra in unele tempuri se cumpenésca, séu cumu amu dice, se balantiedie intre càte duoe si trei poteri mai mari, precumu au facutu si mai facu inca multe popóra si staturi mici. Asia dara ori-cine altulu póte se inculpe de una de alta pe romani, numai ungureni si regii loru n'au nici unu dreptu a'i inculpa de ingratitudine, prin urmare nici I. Corvinu nu avea nici unu dreptu a ucide pe Vladu si pe filiu-seu dein cause curatu politice, si cu atàtu mai pucinu in favórea corónei unguresci, dela care romanii n'au avutu nici-unu bene vreodata. Éra déca cumuva Vladu se va fi portatu tiranesce cu tiér'a, cu poporulu, acésta assertiune mai astepta cá se fia probata cu totulu altu-mentrea, decàtu s'a intemplatu pàna acilea; cu alte cuvente, biografi'a lui Vladu II. se fia curatita de fabule; atunci apoi se va potea judeca mai bene catastrof'a dela Tergoviste, despre care vorbescu Chalcocondilas, Bonfiniu si Turoczi destulu de confusu.

Dupa expeditiunea dein Munteni'a, Ioanu Corvinu a inchiaietu pace si confederatiune amicabile cu Stefanu domnulu Moldovei, carele destronase pe Ilievoda. Nu se afla nicairi causele care au datu lui Corvinu si lui Stefanu oca siune la acea confedera-

*) Vedi documentele respective in collectiunea lui Ios. Teleki tom. X.

**) Geschichte der Walachei p. 167—170.

tiune, că-ci episcopulu Ioanu Vitéz de Zredna, fostulu secretariu alu lui Corvinu, atenge acelu evenimentu fôrte pe scurtu*). Ce scii, dóra va mai esi la lumina inca si pentru acésta vreunu documentu, carele pâna acuma stà undeva la intunerecu. De altu-mentrea lui Stefanu nu 'ia folositu nimicu acea confederatiune, precumu vomu vedea mai la vale.

In Octobre se reintôrse abia nou'a deputatiune unгурésca dela imperatulu Fridericu, inse éراسi fôra nici-unu resultatu, cá si inainte de aceea de repetite ori. Acumu spiritele se aflá de amenduoe parti in mare irritatiune. Ungurenii cerea mortísiiu pe rege si coron'a, Fridericu perseverá in refusulu seu. Pe langa aceea se si prepará de expeditiune bellica in contra unгурeniloru, că-ci acestia calcasera de repetite-ori in territoriulu lui si'i causasera mari stricatiuni. Acuma consiliulu unгурescu inca decretá in unanimitate armare seriósá in contra lui Fridericu, éra dupa ce se mai terminara unele certe escate dein caus'a denumirei unoru episcopi, si dupace unгурenii se incercara in desiertu a trage cetatea Vienei si pe Austri'a inferióre in partea loru, in fine gubernatoriulu Ioanu Corvinu fu auctorisatu a declara bellulu, a si maneca in contra lui Fridericu in Nov. 1446.

In Nov. 1446 Corvinu inundá cu óstea sa provincie Stiri'a, Carinthi'a si Carnioli'a, fôra cea mai mica resistentia dein partea óstei lui Fridericu, pâna candu au ajunsu la Urbea-noua (Neustadt) si de acolo la Baseric'a-noua (Neukirchen), unde isi asiediá castrele, si apoi se adressá de nou cãtra municipiulu Vienei, cá se tréca in partea lui. Se incepura negotiatiuni de pace, inse fôra nici-unu resultatu; de aceea Corvinu reincepù devastatiunile in archiducatu, pâna ce se intrepuse delegatulu papei, cá se se inchiaia éراسi armistitiu, dupa care éراسi se reincepura negotiatiunile de pace prin tramiterea unei deputatiuni numeróse. Cardinalulu Ioanu Carvajal, delegatu alu papei, denumitu in loculu lui Iulianu Cesarini celui cadíutu la Varn'a, unu diplomatu ageru, in cointielegere cu Aeneas Sylvius, carele pe atunci era secretariu alu imperatului Fridericu, s'au pusu dein respoteri, cá se restaure pacea nu numai intre acesta si intre unгурeni, ci si cu bohemii, inse éراسi fôra de nici unu resultatu.

Chronicarii spunu, că Corvinu nu ar fi participatu la negotiatiunile acelea, dein cauza că elu a venitu in Transilvani'a, pentru cá se observe de a-própe evenimentele dein Munteni'a si Moldov'a, că-ci ambele tieri se aflá de nou in bellu civile. Anume in Moldov'a, Romanu voliendu a'si resbuna de unchiu-seu Stefanu pentru mórtea tata-seu, l'a lovit cu óste numerósa si l'a ucisu; au avutu inse a luptá si cu Petru, íliu alu lui Stefanu, care a venitu in persóna la Corvinu, cá se'i céra ajutoriu (dupa Engel). Tóta pacificatiunea tieriloru romanesci a tienutu de joi pâna

mai apoi. Corvinu a trebuitu se se reintôrca éراسi asupra nemtiloru. S'a tienutu si dieta in Ungari'a. In fine abia in 8. Iuniu 1447 se inchiaie, nu pace, ci numai armistitiu pe duoi ani, sub cinci conditiuni, dein care lipsea tocma cea mai de frunte, adeca liberarea reguletiului Vladislau dein manile imperatului.

Acelu armistiu avù numai atàta intielesu, că pre candu Georgie Castriota (Scander-beg) luptá heroicesce in contra turciloru, a castigatu si Corvinu mana libera cá se'si reapuce ocupatiunea sa de predilectiune, adeca se se bata éراسi cu turcii. Acumu cá si alta-data, elu provóca pe tóte poterile spre ajutoriu. Toti ilu lauda, éra pap'a Nicolae V. ii tramite titlu de duce; de airea inca'i venu, totu cá inainte, promissiuni de nimicu; éra Georgie serbulu ii spuse verde, că elu nu'i va da nici unu ajutoriu in contra turciloru. Georgie avea asta-data mare dreptate. Elu vedea curatu, că cei mai de frunte unгурeni se subtragu éراسi dela espeditiunea bellica si remanu pe la casele loru; preste acésta indelung'a experientia ilu invetiase, cá se nu mai alega de locu intre turci si unгурi; se cunósca una singura distinctiune, care era cu totul indefavórea unгурeniloru, adeca fug'a nobilimei de arme, ori candu era vorb'a de turci, si fanaticulu curagiu alu acestora, condusu prin man'a de feru a sultaniloru dein acelea tempuri. Corvinu pedepsí asta-data pe Georgie despotulu Serbiei prin confiscarea toturoru dominielor, cãte le avea acela pe territoriulu Ungariei. Sultanulu Muradu, audiendu despre marile preparative bellice a le lui Corvinu, se pune éراسi in fruntea turciloru sei si inainta spre Serbi'a. Tóta Europ'a era éراسi in asteptare incordata a resultatelor acelei expeditiuni noue. Corvinu scrisese de nou papei, cá se'i fia intru ajutoriu prin cunoscutele sale mesuri si midiulóce romane. Acestu papa inse judecá lucrurile omenesci, prin urmare si poterile care era se se mesure de nou, cu ochi mai limpedi si cu sange mai rece, dein distanti'a in care se aflá elu; de aceea si dede lui Corvinu unu altu consiliu, invitandu'lu cá pentru acelu anu se stea pe locu, se amane bellulu pe altu anu, se nu precipiteie nimicu, se'i lase si lui si altora tempu de a se prepara mai bene, cá se'i póta da totu ajutoriulu posibilu. Corvinu s'a separatu pe pap'a pentru acestu consiliu, ceea ce se vede mai alesu dein respunsulu ce'i dete Corvinu in 8. Sept. 1448 dela oppidulu Corvinu de langa Dunare, unde ajunsese cu óstea. In 14. Sept. éra mai scrise papei, cá dóra 'lu va induplecá se incuvientiedie expeditiunea*). Nici cu atàta nu s'a indestulitu, ci in 17. Sept. scrise de nou papei in aceeasi cauza**). In fine pe la finea aceleasi lune óstea lui Corvinu trecuse in Serbi'a. Si cãta era acea óste, ce representá poterea corónei unгурesci? Aceea fusese numai de 16 mii, la care

*) Pacem quoque cum Moldavia firmam pactus est. (Vitéz la Schwandtner in epistol'a dein 17. Ian. 1447.)

*) Data in descensu nostro exercituali apud vadum Danubii, quod vulgo lapideum dicitur 14. Sept. 1448.

**) Ex terra Rasciae alias Serviae 17. Sept. 1448.

veni cea romanésca dein Munteni'a in numeru de 8000 sub comand'a domnului seu Danu-voda, adeca cu totulu numai 24 de mii, ce e dreptu, bene instruita si ajutata de artileria mai numerosa decatu alta-data.

(Va urma.)

Colectiune de diplome

d'in diplomatiu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romani (valachi).

(Urmare.)

1473. App. D. Tr. T. VI.

Regele Mateiu ia in apararea sa pe cele duoe classi de secui, adeca pe calareti si pe pedestrii in contr'a tiraniei si a impilariloru, pe care le suferea ei dela primorii, mai bene patricianii si aristocratii loru. Cu aceeaasi ocaziune regele demanda conscriptiune noua intre secui, pe cari imparte in trei classi, ii si scutesce de multe impositae, si asia arunca fundamentu nou la constitutiunea secuiesca.

Commissio pp. Domini Regis.

Nos Mathias Dei gratia Rex Hungariae, Bohemiae, etc. Fidei nostro magnifico Blasio Magiar de Mera vajvode nostro Transilvano, et Comiti Siculorum, ejusque vices gerentibus, salutem et gratiam. Querulose nobis exponitur a parte fidelium nostrorum Siculorum Equitum, atque Peditum de sedibus Wudarheli et Maros in Castris nostris praesentium, quomodo ipsos nonnulli e Primoribus suae Nationis, exactionibus pecuniariis gravare tentassent, et quomodo praeterea Ordo eorum trium generum labeffectaretur. Cum igitur praecipua conditio regalis nostrae curae sit, ut omnes, et singuli fideles, statum nostrum regium promoventes, premii condigni vicem accipiant; ideo consideratis summa fide, et strenuo semper belligerandi studio dictorum fidelium nostrorum, universorumque siculorum, Fidelitibus vestris harum serie mandamus firmissime, ut visis praesentibus, sine cessatione medellam adhibeatis, et quidem quoad primum, si quidem fideles nostri siculi nullis prorsus pecuniariis exactionibus, sive nobis, sive hominibus nostris obstricti, a perpetuis temporibus dignoscantur, nisi spontaneis, et promptis oblationibus ad nostri, et aliorum serenissimorum Regum Hungariae conjugiorum, et natorum hilaria,*) nec non juxta redituum suorum equitatem ad legationes ab illis, et ad illos, uti illud ex aliis literis nostris ipsis in formam privilegii redactis, uberius intelligere poteritis, quam ob rem omnes exactiones, per publicam vocem, sub gravissima poena interdicatis, ita, ut si nihilominus forent aliquo tempore reperti tales, qui contrarium facerent, illi eo facto, juxta consuetudinem ipsorum omnibus bonis everterentur. Quoad alterum vero, facta per vos sine mora generali collustratione**)

fidelium nostrorum siculorum, Equites in suo statu a majoribus progengatos in seorsivas tabulas referatis, qui propter permansuram distinctionem Primipili vocabuntur (Origo Primipilorum). Pedites rursus in alias tabulas, quas nemo Primorum suo arbitrio alterabit, perpetuam alioquin infamiam incursum; nec ex his vero, nisi vajvodarum nostrorum Transilvanorum, et Comitum siculorum pro tempore constitutorum, ac in futurum constituendorum, nec ex illis, nisi tres terrae sortes, et facultates habere dignoscantur, dictorum itidem vajvodarum nostrorum scitu ad superiorem gradum ascendere valebunt. In his secus nullo modo facturi, et tabulas quas confeceritis, ad nos etiam transmissuri. Praesentibus perlectis exhibentibus restitutis. Datum in Castris nostris ad obsidionem fortalitii Modra metatis, feria quinta proxima post festum conceptionis beatae Mariae virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo seutuagesimo tertio. Regnorum vero nostrorum anno Hungariae sexto decimo Bohemiae quinto.

Ex authographo (uti praetenditur) edidit Benkő „Imago nat. sicul.“ p. 50.

In versione hungar. edidit Vajda: „az Erdélyi Törv. hist. p. 208.

Fidem harum literarum infringere velle videtur Eder in Schaeseo p. 279.

Metales

Ecclesiae sanctae Paraschivae in Resinar anni 1470.

Suppl. C. D. T. IV. p. 335.

Carte de miediuni (de hotarnicia) a basericeei santei Paraschive dela Resinariu.

In caus'a celoru trei locuri ale basericeei, pe care i lea datu Radu voda Negru. Celu de antaiu este in campulu de diosu de asupra calei Costeiuului pana la Strimptu, dein care diumetate spre padure este a basericeei, era ceaalta diumetate a preotiloru. Altu locu este sub Calea Cucului, si alu treilea preste riulu „Din gura valei,“ cu petrii rotunde, cumu se vede versatur'a, apoi pe langa pometulu (gradin'a de pome) alu popei Oprea Petrutiu, pe langa stupina, apröpe de calea ce duce la Costeiu, si celu care este pe sub calea Costeiuului, datu de Mircea voda Bassaraba. In 7 Ianuariu 6791 (1474.)

Ratione Trium Ecclesiae fundorum, quos contulit magnus Princeps Radu voda Nyegru. 1. est in Campo inferiori supra viam Koszteiuului, usque ad „Strimptu“ cujus medietas versus Sylvam pertinet ad Ecclesiam; altera medietas vero est Praesbiterorum. Alter fundus est infra viam kukului; et tertius est trans rivulum „din gura vali,“ cum lapidibus rotundis prout existit exundationis decursus, vulgo „versatura,“ penes pomarium Popae Opra Petrucz, penes apiarium prope viam ad Koszthely ducentem, et qui infra viam Koszteiuului existit, collatus a Mircea voda Bassaraba. Die 7. Januarii 6791.*)

Simplex Copia exstat in Arch. fisci, Lib. 2. fasc. 2. Lit. F.

*) Boum ustio.

**) Modus lustrationis siculorum praescribitur.

*) Annus 6791. correspondet anno Christi 1474.

Mathiae I. mandatum ad Transilvanos et vajvodam Blasium Magyar, ut saxones Sedium Selyk et Medgyes contra damna Valachorum manutenerent de a. 1474.

C. D. T. III. p. 391—394.

Decretulu regelui Mateiu, prin care demanda autoritatiloru publice dein Transilvani'a, cá se apere pe sasii dein scaunele Sieic'a si Medeasiu in contra romaniloru, carii le facea rele multe, prin furturi, spoliatiuni, rapiri, predatiuni, tetunarii, omoruri.*)

Mathias Dei Gratia Rex Hung. Bohem. etc. fidelibus nostris universis, et singulis nobilibus, et alterius cujuscunque status et conditionis hominibus, in partibus nostris Transilvaniae ubilibet constitutis et existentibus, praesentes visuris salutem et gratiam. Expositum est nostrae Matti. in personis fidelium nostrorum universorum Saxonum nostrorum in duabus sedibus saxonicalibus nostris Schelk, et Medgyes commorantium gravi cum querela, quod nonnulli forent ex vobis Valachos habentes, quorum Valachi cum ovium suarum Gregibus in eorundem exponentium territoriis sub colore depascendi oves, hinc inde divagando, per plura malorum genera videlicet furta, spolia, rapinas, et caertas depraedationes, et damna, ac incendia committere asveti essent, et dum ipsi

*) La documentulu acesta, cá si la multime altele de natur'a acestuia, se póte observa fórte bene, cá regele Mateiu, cá si mai multi alti regi, amerintia, injura si pedepsesce pe romani numai in urmarea unoru simple denuntiatiuni, care ajungea la elu, fóra cá se premita mai inainte de a incrimina, de a injura, vreo cercetare, séu cumu se dice, investigatiune regulata, dein care se éssa adeverat'a stare a lucrului. Nu se póte nega, cá romanii inca facea multe rele sasiloru; tocma asia inse trebue se recunósca oricine, cá romanii facea acelea rele, se si scolá cu armele in mana, numai dupace se vedeá asupriti si spoliati dein tóte partile, atátu dein caus'a ritului loru, cátu si pentrucá la unele ocazioni cautá scutire si aparare la domnii tieriloru vecine, Moldov'a si Tiér'a romanésca. Romanii dá focu la casele dein care fusesera scosi, pascea cu vitele loru acelea hotara si tienuturi, dein care fusesera goniti cu poterea, pentrucá nu volia se platésca diecimele si alte taxe la clerulu sasescu, care pe atunci era si elu catolicu, si la episcopulu catolicu. De altmientrea noi amu vediutu chiaru si in tempulu nostru dictandu se asupra romaniloru pedepse aspre, totu numai in urmarea unoru denuntiatiuni reutatióse, si fóra picu de investigatiune prealabile. Asia de ess., unde 'ti trebue in acestu respectu unu scandalu mai mare, decátu acelu commissu de fostulu gubernatoriu comite Lud. Crenneville indata la intrarea sa in tiéra in Nov. a. 1861, candu la nerusinatele minciuni ale unoru oligarchi dela Clusiu, indata a trei'a di, luandu pretestu dela unu casu particulariu alu Felecaniloru, in care inse totu acestia avea dreptu, prin unu fermanu alu seu amerintiá pe romani cu tóte relele. Crenneville a cunoscutu mai tardiu cá fusesse insielatu; atunci inse a fostu prea tardiu, si nici cá a mai fostu in stare de a castiga vreedata simpathiile romaniloru. Mateiu infrunta pe auctoritatile transilvano, cá-ci nu pedepsescu pe romani, si ce e dreptu, demanda a se face si investigatiune, presupune inse dein capulu locului, cá sasii dela Sieic'a si Medeasiu avea dreptate in tóte câte au denuntyatu ei asupra romaniloru, — „evidentia documenta:“ — de unde ar fi urmatu, cá investigatiunea era de prisosu. Pentru romani nu era bene nici cu capulu de pétra, nici cu pétr'a de capu. Se nu perdemu dein vedere documentele, dein care vreo duoe se publicara in Nr. precedent, si care arata, cá chiaru sasii cerea si se rogá, cá comune si tienuturi romaneci se fia incorporate la ale loru, si cá tieraniloru se le fia permisso a se muta cu locuinti'a intre sasi.

Red.

valachi per eosdem exponentes, vel eorum homines de Territoriis ipsorum, cum suis ovium gregibus exire cogerentur, vel a damnis inferendis inhiberentur, aut juxta consuetudinem Regni, pro damnis illatis ab eisdem vagia exigerentur condigna, tunc ipsi Valachi, ne dum a damnis inferendis, ac rapinis committendis cessarent, imo adhuc homines eorundem Exponentium morte, Domos, ac villas, et habitacula eorum combustione minarentur, per hoc praefatis Exponentibus nonnulla damna, et nocumenta intulissent, et nec desisterent committere etiam ad praesens. Vos vero tales vestros Valachos a praemissis committendis cohibere, et compescere minime curaretis, in maximum praejudicium eorundem exponentium atque damnum manifestum. Quare in personis ipsorum exponentium supplicatum est, per Mattem. nostram super praemissis eisdem opportune providere, et cum nos ejusmodi indebitas vexationes, damnaque, et nocumentorum genera, ut dicitur eisdem Exponentibus illata, per quempiam indebite committi, commissasque et illatas impune non velimus pertransire. Idcirco cuilibet vestrarum fidelitatum harum serie firmissime committimus, et mandamus, taliter per omnia habere volentes, quatenus receptis praesentibus, habita super praemissis ab omnibus, quibus oportuum fuerit, diligenti inquisitione ex parte talium nostrorum valachorum juxta condignas comprobationes praefatorum Exponentium, ac evidentia documenta, super praemissis omnibus plenariam satisfactionem impendere, et eosdem de praemissis malis inferendis totaliter coercere debeatis, uti ipsi exponentes ab eorum vexationibus pacifice valeant permanere, alioquin commisimus, et serie praesentium strictius committimus, fidei nostro magnifico Blasio Magyar vajvodae nostro Transilvanico, suasque vices gerentibus, ut ipsi experta super praemissis Inquisitione diligenti, vestrum quemlibet ad praemissa nostra mandata exequenda, cum universis damnis et gravaminibus in talibus fieri solitis arctare et compellere teneantur nostrae Matti. in persona auctoritate praesentibus eisdem hac in parte attributa, et justitia mediante, secus igitur ne praesummatis. Praesent. perlect. exhib. restit. Datum Budae feria IV. prox. post. fest. B. Annae anno D. 1474. Regni nostri 17. Coron. v. 11.

Copia in Biblioth. Zeheniana-Regnicolari in collect. sub titulo „Chartae Transilvanicae“ in folio Nr. 107.

Statutorio Relatoriae
Conventus B. M. V. de Kolosmonostrá, pro parte Civitatis Bistriciensis, super statutione in Oppido Radna simul cum Magnavalle, et omnibus ejus appertinentiis Radna-Völgye vocatis eidem Civitati incorporatis, ad mandatum Mathiae I. anno 1475. emanatum eodem anno extradatae.

C. D. T. III. p. 407—410.

Documentu de statutiune, dein care se vede, cá oppidulu

Radna cu Valea mare, séu adeca întregu tînutulu Radnei séu Valea-Radnei, s'au încorporatu la Bistritia.*)

Conventus monasterii B. M. V. de Kolosmonstra, omnibus Christi fidelibus tam praesentibus quam futuris praesentium notitiam habituris Salutem in salutis Largitore! ad Universorum notitiam harum serie volumus pervenire. Quod cum nos receptis literis Serenissimi Ppis. Domini Mathiae Dei G. R. Hung. Bohem. etc. Introductoriiis et statutoriis nobis directis, summa cum obedientia recepisse in haec verba:

„Mathias D. G. R. Hung. Bohem. etc. Fidelibus nostris conventui Ecclesiae de Kolosmonstra salutem et gratiam! Cum nos Oppidum nostrum Radna vocatum, in partibus Transilvanis in continua vicinitate Civitatis nostrae Bistriciensis habitum, simul cum Magna-valle, et omnibus ejus pertinentiis Radna-Völgye vocatis, eidem Civitati nostrae, vigore aliarum literarum nostrarum, exinde confectarum in perpetuum annexerimus, et incorporaverimus, velimusque Cives ipsius Civitatis nostrae in Dominium ejusdem oppidi, et cunctarum ejus pertinentiarum per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Fidelitati igitur vestrae harum serie firmiter praecipientes mandamus, quatenus vestrum mittatis hunc pro testimonio fide dignum, quo praesente Gregorius v. Joannes de Keresztur,¹⁾ aut Stephanus Cserényi de Balásfalva,²⁾ sive Andreas Porkolab de Kis Budák,³⁾ aliis absentibus homo noster ad faciem praefati Oppidi Radna vicinis, et cometaneis ejusdem universis inibi legitime convocatis, et praesentibus acceden. introducat memoratos cives dictae Civitatis nostrae Bistriciensis in dominium ejusdem, statuaturque idem Oppidum simul cum dicta valle, et omnibus suis pertinentiis eidem Civibus praemissae nostrae Incorporationis titulo perpetuo possiden. si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatos Cives ipsius civitatis nostrae, nostram personalem in praesentiam, ad terminum competentem rationem contradictionis eorum reddituros, et post haec hujusmodi Introductionis, et stationis seriem, cum contradictorum, et evocatorum si qui fuerint, vicinorumque et cometaneorum qui praemissae stationi intererunt nominibus, terminoque assignato, eidem nostrae personali praesentiae fideliter rescribatis. Datum Budae feria VI. prox. post fest. assumpt. B. M. V. anno Domini 1475. Regnorum nostrorum anno Hung. 18. Bohem. v. 7.

Unde nos mandatis dicti Domini nostri Regis in omnibus fideliter obedire cupientes, ut tenemur, una cum praefato Johanne de Keresztur homine ejusdem nostrum hominem videlicet: Religiosum virum Fratrem Ladislaum sacerdotem unum ex nobis ad

praemissa peragenda nostro pro testimonio fide dignum duximus destinandum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis uniformiter retulerunt isto modo: quod ipsi in festo undecim millium virginum proxime praeterito ad faciem praefati Oppidi Radna, vicinis et cometaneis ejusdem, videlicet Demetrio Magno (Nagy) in persona Nicolai Erdélyi de Somkerék, Georg. Vajda de Felső-Megese, in persona Stephani Erdélyi de dicta Somkerék, et Lazaro Kenezio in persona Nicolai Farkas de Harinna praesentibus accessissent, introduxissentque memoratos Cives dictae Civitatis Bistriciensis in dominium ejusdem statuissentque idem Oppidum, simul cum dictis, Valle, et omnibus suis ptinen. eidem Civibus praemissae vestrae incorporationis titulo perpetuo possiden. In cujus facie legitimis et sufficientibus diebus moram pertraxissent nullo contradictore penitus apparente. In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes Literas nostras Privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas duximus conceden. Datum sexto decimo die Introductionis, et stationis praedictarum anno Domini supradicto.

Originale asservatur in Arch. Bistriciensis teste Eder in Not. ad Felmer p. 230. Copia v. sub Nr. aul. 523. 1761. Kemény.

1475. App. D. Tr. T. VI.

Privilegiu datu oppidului Dobra, cá se fia scutitu de plat'a taxeloru.

Mathias Dei Gratia Rex Hungariae, Bohemiae etc. Fidelibus nostris magnificis Vajvodis Transilvanis, eorumque vice-vajvodis, nec non exactoribus contributionum, et quarumunque taxarum nostrarum salutem et gratiam sine intelleximus, quod dicatores, et exactores contributionum et taxarum contra voluntatem nostram, et literas super libertate civitatis nostrae Zofeo*) confectas, ad solutionem taxarum praetatos cives, contributionumque compeller Fidelitatibus vestris harum serie firmiter praecipientes committimus, et mandamus, omnino aliud habere nolentes, quatenus praefatos Cives de Zofeo a modo in posterum ad hujusmodi taxarum solutionem angariare non praesummatis proxima ante festum Beati Barnabae apostoli anno Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto. Regnorum nostrorum anno Hungariae 18. Bohemiae vero 7.

Has Privilegiales a. 1475. confirmavit, et transumsit Ferdinandus I. anno 1552. et Leopoldus I. anno 1702.

Fragm. har. Liter. edidit in „Magazin für Geschichte e. c. t.“ I. Band, 3. Heft. Kronstadt, 1844. p. 209.

(Va urma.)

*) Vedi si mai susu documentulu despre cért'a deintre Bistritia si comitatulu Dobacei pentru Valea-Radnei. Red.

¹⁾ Sajo Keresztur. — ²⁾ Balásfalva. — ³⁾ Kis Budacu in Cttu. de Doboka.

*) Hodie Dobra in Cttu. Hunyad.

Societatea academica romana,

conformu decisiuniloru luata in sesiunea sa dein anul 1873, publica urmatóriele concursuri:

A. Premiulu Zappa.

Pentru cea mai buna lucrare a unei Sintactice romane cu program'a si conditiunile urmatórie:

I. Program'a. Partea sintactica a gramaticii limbii romane va cuprinde:

1. O introduciune generale, in care se voru stabili prin esemple trase atatu dein limb'a propria, cãte si dein alte limbe, mai vertosu dein limbele clasice si surori cu a nóstra, diversele relatiuni in cari se potu pune conceptele spre enunsiarea cugetariloru, stabilindu-se totu-deodata si terminologia sintactica cea mai buna ce s'ar poté dá dupa cele mai nóue lucrari gramaticale.

2. Sintaxa speciala a limbii romanesti, in care se se desvólte in detaliu tóte modurile de expresiune a fie-careia dein relatiunile stabilite in partea generale, cautandu se se dea pentru fiecare modu de expresiune esemple numeróse atatu dein limb'a populara, cãtu si dein cartile nóstre cele mai bune scrise, vechi séu nóue, producendu-se la fie-care modu de expresiune a unei relatiuni sintactice, si idiotismele limbii, alaturandu-se fie-care dein aceste forme de expresiune cu cele analoge limbii mai alesu romanesti, cautandu in fine pe d'o parte se se aléga cele mai corecte expresiuni, éra pe de alta parte se se puna in vedere solecismii si frasele neadmisibili in limb'a nóstra.

3. Topic'a romanésca, in care se va stabili pe d'o parte, cafe este constructiunea romana comuna, éra pe de alt'a se voru aratá abaterile dela acésta constructiune, punendu-se in lumina, print esemple indetaliat'ie, necesitãtile de expresiune, dein cari nascu inversiunile constructiunii comune.

4. Regule detaliata de ortografia, cum si de punctuatiune.

5. Unu conspectu istoricu alu diverselor frase, prin cari a trecutu limb'a romanésca si sintaxa ei, pentru cá dein acést'a se se traga conclusiuni asupra calitatiloru generali ale frasei romanesti.

Acestu conspectu inse nu se cere de rigóre, ci se lasa in voia concurentiloru.

II. Condiitiunile concursului sunt:

1. Marimea opulii are se fia celu pucinu de 20 de cóle tiparite cu litere garmond.

2. Terminulu pusu, candu manuscriptele concurentiloru au se fia tramise societãtii, este 30. Iuliu 1876.

Manuscriptele venite in urm'a acestui terminu nu se voru luá in consideratiune.

3. Manuscriptele voru fi scrise in modu legibile, de mana straina, paginate si legate in fasciculu.

Pre pagin'a antaia voru portá o devisa in verice limba, scrisa asemenea de mana straina.

Aceasi devisa se va scrie si pe unu plicu sigi-

latu cu sigilu fóra initialele autoriului, in care plicu se va aflá inchisu numele concurentului.

4. Manuscriptele se voru cercetá si judecá de sectiunea filologica, care va propune societãtii academice, in siedinti'a plenaria, primirea aceluia dein operate, care va satisface programei.

Manuscriptele cespinse se voru pastrá in archivulu societãtii pãna ce se voru reclamá de autorii loru, alu caroru nume remanu necunoscute, fiindu cá plicurile ce le voru cuprinde nu se voru deschide.

5. Premiulu destinatu pentru cea mai buna lucrare va fi de diece mii de franci.

B. Premiulu Zappa.

Pentru cele mai bune traductiuni dein autorii clasici, greci si latini.

Pentru autorii:

1. *Ciceronis Philippica* II. dela inceputu pãna la cap. XX inclusivu.

2. *Titi Livii*, cartea XXIII. dela inceputu pãna la cap XVI inclusivu.

3. *Plutarchi Tiberius Gracchus* intregu.

4. *Polybii* cartea II. dela inceputu pãna la cap. XVI. inclusivu.

5. *Dionis Cassii*, cartea LVII. dela inceputu pãna in capu XII. inclusivu.

6. *Dionysii Hilaricarnassensis* cartea I. dela inceputu pãna la capu XII. inclusivu.

7. *Sallustii Jugurthae* dela XXIV. pãna la XLVIII. inclusivu.

II. Condiitiunile sunt urmatóriele.

1. Traductiunea va fi intr'o limba romanésca, cãtu se poté de curata si eleganta, cautandu a se reproduce in traducere calitatile autoriului tradusu.

Traductórii sunt detori a dá note critice asupra diferiteloru mentiuni ale locurilor obscure dein testu, cumu si note esplicative asupra terminiloru tehnici si numelor proprie, cari ocuru in testulu autoriului.

2. Manuscriptele venite mai tardú de 10 Iuliu 1874 nu se voru luá in consideratiune.

3. Manuscriptele voru fi scrise cãtu se poté de corectu si legibile, inse nu de man'a traductóriloru, ci de alt'a straina, bine cusute intr'unu fasciculu si paginate. In fruntea manuscriptului se va scrie o devisa in veri-ce limba si totu cu mana straina. Pe langa manuscriptu se va alaturá si o scrisóre inchisa intr'unu plicu, sigilata cu sigilu fóra initialele autoriului, adresata presiedintelui societãtii academice si portandu in atóra devis'a manuscriptului scrisa totu cu mana straina, éra in intru numele autoriului traductiunii.

4. Manuscriptele se voru censurá si judecá de sectiunea filologica, care va propune societãtii, in siedinti'a plenaria, adoptarea aceluia dintre operate, care va meritá premiulu destinatu pentru aceste lucrari.

5. Manuscriptele nepremiate se voru pastrá in archivulu societãtii pãna ce se voru reclamá de autorii

loru, ale caroru nume remanu necunoscute, fiindu că picurile ce le voru cuprinde nu se voru deschide.

6. Premiulu pentru cea mai buna traducere de 20 pagine va fi în genere de lei noii 120. éra pentru 20 pagine dein Dyonisiu de Halicarnasu séu dein Dione Cassiu lei 100.

7. Celu ce va obtiené premiulu ca celu mai escelinte traducetoriu alu celoru 20 de pagine, de cari e vorb'a in articolele precedinti, va fi insarcinatu de societate a face traductiunea autoriului intregu cu premiulu fissatu de lei noii 120, séu 100 pentru fie-cari 20 pagine.

8. Traducetoriulu ast-felu insarcinatu de societate va fi detoriu a urmá lucrarea cu aceeași diligencia, essactitate, elegancia si puritate de limba, cu care a facutu si prob'a premiata.

Elu va fi detoriu a dá pe fie-care anu câte 200 pagine de traducere din editiunea luata de norma.

9. Traductiunea se va essaminá de sectiunea filologica a societatiei si, aflandu-se conforma conditiuniloru de mai susu, se va dá la tipariu, éra traducetoriului se va respunde remuneratiunea cuvenita.

La casu inse candu traductiunea n'ar corespunde conditiuniloru stabilite, ea se va tramite autoriului cu observatiunile facute de sectiunea filologica si cu invitatiunea de a o emendá.

10. Candu traducetoriulu dein ori-ce cauza n'ar mai continuá lucrarea, atunci se va publicá dein nou concursu de proba in conditiunile de mai susu.

11. Autoriulu clasicu, care trece preste 500 pagine se va impartii intre mai multi concurenti, ce voru escelá la concursu.

12. Tiparirea autoriului tradusu se va face de societate in 1000 esemplarie formatu in octavu ordinariu, cu litere *garmond* si pe chartia alba curata, dupa unu modelu alesu de societate.

Formatulu adoptatu, literele si charti'a aprobata voru serví pentru toti autorii tradusi si tipariti cu spelele societatiei.

Pretulu unni esemplariu, scosu la vendiare, se va defige in raportu cu spelele facute cu traducerea si tiparirea lui, asia ca dein vendiarea primei editiuni se ésa si se se incassadie cu procentele loru toti banii dispensi cu acésta editiune.

13. Traducetorii opereloru premiate de societate sunt liberi a scóte un'a, a dóu'a editiune dein traductiunea facuta de densii, inse numai dupa trecerea antaiei editiuni facute de societate, ei remanu proprietari pe traductiunile loru.

14. Candu societatea va aflá de cuviintia a face o nóua traductiune dein unu autoriu dejá tradusu si publicatu cu spelele ei, ea va fi libera a procede la scést'a, fðra cá antaiulu traducetoriu se aiba dreptulu de a se opune.

C. Premiulu A. Odobescu.

Pentru cea mai buna lucrare istorica asupra originei Daciloru cuprindiendu:

I. Cercetari asupra popóraloru, cari au locuitu tierile romane d'a stang'a Dunarei mai inainte de concist'a acestoru tieri de catra imperatulu *Traianu*.

Aceste cercetári voru fi indreptate:

1. Asupra geografiei antice a Daciei, dein timpulu anterioru asediamenteloru romane dintr'ins'a;

2. Asupra originei, denumiriloru si distinctiunei etnografice ale popóraloru, cari au locuitu aceste tieri;

3. Asupra religiunei, institutiuniloru, legiloru, usuriloru si gradulu de civilisatiune ale aceloru popóra, avendu-se in vedere si monumentele de orice natura s'au potutu pastrá de la densele.

Asupra vestigiiloru remașe dein limbele loru. Concurentii voru se estraga notiuni pe câte se póte mai complete dein autori antici, eleni si latini, cari au atinsu aceste subiecte, si totodata se supuna la o critica comparativa plina de atentiune tóte opiniunile principali emise de invetiati istorici si archeologi moderni asupra materieloru dein programa.

Printr'unu asemenea studiu concurentii voru trebui se-si formédie o opiniune critica, pe care o voru intemeiá pe argumente sciintifice.

II. Scrierea va avé o distributiune sistematica; ea va fi redesa in limb'a romana, cu unu stilu currentu si limpede. Testulu disertatiunei va avé o intindere aprosimative cá de 200 pagine in octavu de tipariu cu litere *garmond*. Calitatea si estensiunea noteloru anesate la testu sunt lasate la dispuse-tiunea autoriului.

III. Manuscriptele voru fi tramise la delegatiunea societatiei academice, curatu descrise de mana straina, fðra a portá numele autorului, ci numai o devisa scrisa atátu pe manuscriptu, câtu si pe unu alaturatu plicu sigilatu, care va contiené numele si adres'a autoriului.

Disertatiunile voru fi judecate de societatea academica, care va decerne premiulu aceleia, care va fi recunoscuta, cá satisface tóte conditiunile programei.

IV. Fiindu că in terminulu de 15 Iuliu 1873, defiptu prin antai'a publicatiune acéstui concursu, nu s'a prezentatu nici unu concurentu, de aceea se pune unu altu terminu pentru 30 Iuliu 1874; éra premiulu primitivu de lei 1000, adausu cu procentele ce dá acestu fondu pâna la mentionatulu terminu, cum si cu alti 564 lei, ce a mai donatu A. Odobescu, va fi de lei 1844.

D. Premiu dein fondulu A. Fetu si dein economiele societáției.

I. Unu premiu de 4,000 lei pentru confectiunarea celei mai bune charte geologice a duóe judetie ale Romaniei, dein cari unulu de dincóci si altulu de dincolo de Milcovu.

II. Unu premiu de 2000 lei pentru studiulu geologicu, chemicu si economicu alu principaleloru localitáti, unde se afla petroleu si carbuni fosili in judetiele Prachova si Dambovitia.

III. Unu premiu de 16,00 lei pentru studiarea si analisarea apelor dein 15 fontane ale tieiei.

Terminulu concursului pentru fie-care dein aceste lucrări e desiptu pentru 30 Iuliu 1875, până candu concurentii au se-si tramita elaboratele loru cătra presiedintele societatei cu aceleasi formalități ce s'au prescisu mai susu si pentru alte obiecte de concursu; manuscriptele venite mai tardiu de 30 Iuliu 1875, séu fđra formalitățile cerute, nu se voru accepe.

Programele pentru aceste lucrări sunt:

I. Pentru *studiulu geologicu* alu unui judetiu concurentele e datoriu:

1. Se faca descriptiunea fotografica a judetiului.
2. Se arete cé terenuri, ce strate se gasescu in acelu judetiu, indicandu natur'a locurilor fie-carui stratu, si fosilele, pe care se baséza pentru determinarea loru.

3. Se faca o sectiune lungitudinale si alt'a transversale a judetiului, precum si sectiuni de diferite accidentie ale crustei globului, ce se pótu aflá in acelu judetiu.

4. Se faca chart'a geologica a judetiului.

5. Se aduca o colectiune de roccele caracteristice.

II. Pentru *studiulu geologicu chemicu* si *economicu* alu principalelor localități, unde se afla petroleu si carbuni fosili, dein judetiile Prachova si Dambovitia, se cere de la concurenti:

1. *In genere*, studiulu petroleului indigenu, pecur'a, cér'a de pamentu, oleiulu terosu fosile, in aceea ce privesce constitutiunea, compusetiunea si proprietățile lui chemicotechnologice, exploratiunea si aplicatiunea industriale, impreuna cu derivatele lui.

2. *In specie*: a) Determinarea proprietăților fizice ale petroleului indigenu; comparatiune cu petroleulu americanu si europenu dein alte state; b) Ce constitutiune si ce proprietăți au productele de destinatiune ale petroleului la temperatur'a 120 Celsius până la 350 C.? gruparea acestoru producte si determinarea cantitativa dupa volumine si procente, — aplicatiunea loru; c) Determinarea productelor licide cele mai volatile, adeca a aetheriloru petrolini, — proprietățile si aplicatiunea loru; d) Petroleulu indigenu contine parafina? Determinarea cantitativa; e) Petroleulu indigenu contine naftalina? Determinarea cantitativa; f) Petroleulu séu smól'a contine producte dein grup'a alcaliloru monoatomici dein seri'a a 7, adeca thenolulu, benzina, acidu-carbonicu, perylamina? Determinarea loru cantitativa si constitutiva? g) Contine smól'a de petroleu, inainte séu dupa estragerea parafinei, gazé hidrocarbure, cari se potu intrebuintá ca luminatoriu aeriferu? In casulu positivu se se essecute determinarea calitativa si cantitativa a acestoru producte gazóse. Descrierea in modulu celu mai practic a aparatelor de estragere a gazelor eombustibili luminatórie pentru aplicatiunea cá gazu de luminatu aeriferu in industria (usin'a de gazu aeriferu de petroleu); h) Contine petroleulu indigenu séu smól'a de petroleu corpuri de natura desinfe-

ctanta? In stare nativa séu dupa óre-care preparare? i) In ce modu si cu cari medilóce se potu stringe mai complectu si mai curendu gazulu flui du de petroleu inflacaratu, spre essemplu incendiulu produsu prein acestu corpu anume photogera, pinolina? etc.

α. Operatiuni de procedere de essecutatu la isvoru (la faci'a locului):

1. Prinderea gazelor libere cari se degagia dein fontana (in flacóne séu tuburi inchise prein *chaleur*) in numeru 2—4. 2. Receptiunea apei pentru determinarea acidului carbonicu liberu si semi-liberu si ale loru combinatiuni dupa metodulu lui *Recenius*. 3. Receptiunea apelor minerali pentru determinarea corpuriloru fise organice si anorganice. 4. Determinarea cantitativa a acidului sulfhidricu liberu, semi-liberu si dissolutu, in casulu candu s'a constatatu calitativ'a, presentia lui. 5. Determinarea sultometaleloru la faci'a locului prein gazometria. 6. Determinarea sulfideloru. 7. Determinarea corpuriloru organice volatili dupa *Frenis*. Determinarea séu prinderea apei dupa *Bunsen* in flacóne cu amoniacu, chloru calcium séu chloru baryum. 9. Presentia combinatiuniloru de protoside de feru, cari trebuie determinate volumetriche la faci'a locului prein hypermanganatu de potassa. 10. Deierminarea temperaturi in dué diferite perióde si de trei ori pe di. 11. Determinarea temperaturi esterióre. 12. Determinarea proprietățiloru fizice. 13. Determinarea proprietățiloru chimice. 14. Analisea calitativa a corpuriloru gazóse, a corpuriloru organice volatile si nevolatile si corpuriloru neorganice fise. 15. Remasiti'a corpuriloru fise trebuie determinata dupa metodulu lui *Bunsen* (*Roscoe*). 16. Receptiunea si analisea asiedimentulu fontanei. —

β. Operatiuni si procederi de essecutatu in laboratoriu.

1. Determinarea pondului specificu. 2. Determinarea iodului, bromului, chlorului pe cale volumetrica. 3. Determinarea gazelor hidrocarbure, sulfhidrice, a azotului, hidrogenului, acidului carbonicu si oxigenului prein metodulu gazometricu alu lui *Bunsen*. Determinarea acidului sulfuricu si a acidului silicicu pe cale ponderabile. Determinarea combinatiuniloru de feru pe cale volumetrica. 6. Determinarea baselor alcalieloru de pamentu si a causticelor, spectroscopice, séu pe cale ponderabile, séu a alcalieloru fise prein volumetria. Determinarea metaleloru dupa metodulu lui *Bunsen*. 8. Determinarea acideloru organice séu anorganice dupa *Frensius*. 9. Determinarea si calcululu cantitățiloru in totalu ale corpuriloru fise. 10. Calcululu datelor cantitative alu corpuriloru necombinate in cifre originali. 11. Calculu cantitativu alu datelor obtinute dein corpurile combinate. 12. Calcululu gazelor obtinute atátu alu celoru libere, cătu si alu celoru combinate séu semi-combinate. 13. Calcululu corpuriloru fise si alu acideloru, cum si alu gazelor in

compusetiune, după cum se afla conținute în apă socotită de 100¹⁰, sau de 1000¹⁰⁰ părți apă sau de un'a oca. 14. Studiul terenului sau geologi'a fontanei. 15. Flor'a împrejurului fontanei. 16. Istoricul.

E. Premiul Zappa.

Pentru cea mai bună lucrare asupra formațiunii cuvintelor în limb'a română prein compusetiune și derivatiune:

1. Program'a.

Tratatul va cuprinde: a) O parte generală, în care, prein exemple luate și dein alte limbe în legătură de cumnată cu a noastră, și mai ales dein limbele clasice, se voru defini și explica principiile formațiunii cuvintelor atât prin sufisă sau derivatiune în întelesu mai strinsu, cât și prein prefisă sau compusetiuni; b) O parte specială, care va avé de obiectu formațiunea prein sufisă a cuvintelor limbei românești și care se va întinde:

1. Asupra formațiunii cuvintelor prein sufisă sau derivatiuni, cum: *mor-ariu* (dein m'ora,) *fer-icare* (dein feru) *strim-ore* (dein strimtu.) *vac-ulia* (dein vaca), *parentescu* (dein parente.)

Pentru fie-care sufisă se va stabili prein nume-rose esemple: a) la ce genă de cuvinte se afige; b) deca are una singură formă sau mai multe; c) care este întelesulu celă mai generală alu lui; d) cari sunt însemnările accidentale ce mai p'ote luá; e) în casurile în cari întelesulu unu sufisă pare a se atinge cu întelesulu unu sau mai multor sufisă, care e diferentia care le distinge; f) cari dein sufisă, sunt românești, cari nu; era la acelea cari, de și românești, pară prein transformările fonetice ce au potutu luá în limb'a noastră, a se departá de corespundetiunile loră în celelalte limbe românești, se se demustre cu probe indetulatórie acele transformări; g) în fine atât în respectulu formei, cât și alu întelesulu se voru compará sufisăle românești cu cele corespundetiune dein limb'a latină și dein alte limbe surori.

2. Asupra formațiunii cuvintelor cu prefisă sau compusetiuni, cum: *ap-punere*, *op-punere*, *des-punere*, *com-punere*, *ne-fientia*, *in-famu*, etc.

Pentru fie-care prefisă și totu de a un'a în comparațiune cu limb'a latină și alte surori, se va stabili prein nume-rose esemple: a) la ce genă de cuvinte se pune; b) ce transformări fonetice sufere; c) care e întelesulu lui generală; d) cari sunt însemnările speciale și derivate ce mai p'ote luá; e) care e în fine diferentia de întelesu a unu prefisă, întră câtă pare că se atinge cu întelesulu altu prefisă.

3. Asupra formațiunii cuvintelor prein compusetiunea a două cuvinte, cari exprima fie-care unu conceptu bine definitu, cum: *cod-alb*, *bat-jocura*, *bine-cuventare*, *lucé-feru*, *casca-gura*, *perde-véra*, etc., cantându a-se stabili prein comparațiune cu latin'a și alte limbe surori, până la ce gradă limb'a noastră

e susceptibilă de asemenea compusetiune, și cari a-sume sunt legile și tipii acestor formațiuni.

II. Condițiuni:

1. Marimea operatului va fi ap'roximativă între 15—20 c'ole de tipar, formatu ordinariu cu litere *garmond*. — 2. Terminulu concursului, cândă manuscrisăle au se vina în cancelari'a societății academice, este la 30. Iuliu 1874. — Cele venite mai tardu nu se voru luá în considerațiune. — 3. Manuscrisăle se cere se fia scrise curat, legibile și de mână străină, bine legate în fascicule și paginate. — 4. În fruntea manuscrisului va fi scrisă una devisă sau motto în ori-ce limbă și totu-deauna de mână străină. — 5. Pe lângă manuscrisul se va alaturá și o scris'ore închisă în plic sigilat cu sigilă f'ora inițialele autoriului, adresată către societatea academică și portându pe dens'a de at'dra devis'a manuscrisului, scrisă érasă de mână străină, éra în intră numele autoriului. — 6. Manuscrisăle se voru censurá și judecá prin sectiunea filologică, care va propune societății academice, în ședinți'a plenară, premiarea aceluia deintre operatele venite, care va meritá premiulu destinat pentru acésta lucrare. — 7. Manuscrisăle nepremiate se voru pastrá în arhiv'a societății până ce se voru reclamá de autoriilor, ale carora nume remană necunoscute, fienducă plicurile ce le voru cuprinde, nu se voru deschide. 8. Premiulu defiptu pentru acésta lucrare dein procentele fondului *Evangelie Zappa* este de lei n. 1500.

Bibliografia.

Manualulu de Medicină practică populară alu dlui dr. A. Fetu l'amu annunțiatu și dein partea noastră în Nr. 20, éra cu acea ocașiune amu promisă că vomu reproduce prefațiunea acestei carti, pentrucă se se védia rațiunile care au indemnatu pe auctoriu la publicarea acestu op, și la alegerea materiiloră coprinse în t'rensulu.

„Insarcinatu de onor. ministeriu alu culteloră și instrucciunii publice, prin decretulu Nr. 11,210 an. conținut cu suplinirea în postul de medicină populară, unitu cu acelu de medicu la seminariulu Școlei, devenitu vacantu prin demisionarea dn. dr. A. Basero, amu implinitu cu strictetia îndatorirea acésta, astfelu, în câtă studentii seminariului, la examenulu prescris de lege, au respunsu într'unu modu satisfactoriu dein obiectele, ce amu predatu în cursulu an. 1870—1871.

Dein practic'a facută la acestu institutu, m'amu convinsu că lipsa de carti școlare este o mare pedecă, ce se opune propasirii studentiloră, în acestu obiectu; că-ci, afara de cursulu elementariu de antropologia, elaboratu de predecesorul meu, dn. dr. A. Basero, nu esista pentru catedri'a ce ocupu, nici unu imprimatu, care se servésca studentiloră la învățatur'a medicinei populară. Spre a veni în aju-

toriu acestei trebuințe, atât de multu simțite, m'amu ocupatu, atât în cursul anului espiratu, cât și alu acestuia, de a descrie mai multi morbi, deîn cari amu imprimatu, cu propriile spese, unu numeru însemnatu. Sciu că oper'a acésta contine mai multe lacune, care s'aru fi potutu înlatura, dacă a-si fi dispusu de mai multu tempu, și mai alesu, dacă trebuința imperioasă nu m'aru fi silitu de a scóte la lumina, cu o óra mai înainte, elaboratulu de față, spre a'lu pune în man'a studentiloru.

Pasindu către lucrarea proiectata, amu alesu deîn complexulu morbiloru esteri și interni pe aceia, a caroru cunoscintia amu crediut-o necesaria pentru seminaristi, fiitorii pastori ai poporului dela tíera, candu ei voru fi chemati, de către fiii loru spiritali, se li deie ajutoriulu trebuitoriu în lips'a mediciloru respectivi.

Ratiunile, care m'au condusu în alegerea materiei, au fostu deduse deîn experientia de tóte dílele, deîn care m'amu convinsu ca medicii numiti de guvern, nu potu fi destulu de numerosi, spre a veni în ajutoriulu locuitoriloru de tíera: a) la tóte casurile de bóle usióre: b) de a le da unu ajutoriu promptu în casuri de afectiuni grave, séu care au unu cursu repede și funestu; c) de a-i assista cu repedietione; la casuri de asfixia, de otravire séu de alte intemplari periculóse, unde celu mai bunu ajutoriu medicale devine inutile, dacă elu nu se aplica la timp; și pentru a veni în ajutoriulu acestei necesitati urgente, guvernulu tíerei au instituitu pentru atari casuri, mai multe catedre de medicia poporana pe langa seminariile esistenti, spre a deprinde pe fiitorii pastori cu principiile medicinei poporane. Amu crediutu, daru, ca fiitorii preoti nu potu ignora: 1) cunoscintiele elementarie despre viétia, sanatate și bóla; 2) despre ua suma de afectiuni, catarrhali și reumatismali și alte, asemene, suferintie fórte frequentu; 3) despre apoplexia, coraca, tetanu și alti morbi gravi și repede mortali, și 4) despre otravire, spendiurare și alte casuri de asfixia, séu de mórte grabnica; 5) despre convulsioni, alienatiuni și alti morbi, insociti de perderea cunoscintiei, unde idividulu bolnavu trebuie a fi feritu de propri'a vatamare; éra societatea de pericolele díu partea lui, 6) despre regulele dietice, și despre alte asemene cunoscintie necesarie fia carui omu, bine crescutu și inzestratu cu óre-care instructiune.

Amu crediutu, daru, ca: de-si, preotii nu suntu chemati de a se ocupa cu tractarea formale a bolnaviloru, pentru cari suntu destinati medicii, totu si acesti pastori trebuie sa fia în stare: a) lumina pe poporu asupra pericoleloru și a causeroru productóre de bóle, spre a se feri de elle; b) în casuri de bóle usióre a prescrie óminiloru, lipsiti de ajutoriulu medicale, unu regimu potrivit, recomandandu-le midiolóce de acelea, cari se nu-i póta vetama, nici-o data, daru, adesu, sa-li póta fi folosítóre; c) la casuri de morbi periculosi, séu cari potu deveni repede-mortali,

a) da primulu ajutoriu pene la sossirea mediciloru respectivi; d) a aplica instructiunile prescrite: pentru asecurare alienatiloru, pentru scaparea asfixiatiloru, a otravitoru, séu altoru periculati, pana la sossirea mediciloru respectivi; în fine, amu crediutu ca cu progresulu ce se face, în celelalte ramure ale scientieloru umane, poporulu nu póte remanea inapoi, și ca elu trebuie se castige, pe incetulu, macaru atata scientia, catu-i este necesaria spre a-si conserva sanatatea, ferindu-se de causele morbigere, s'în casuri de bóle usióre, a se ajutama singuru, asigurandu-si ua viétia îndelungata, prin ua conduita buna, și prin usulu mesuratu a-lu midiolóceloru de esistentia.

Deci conformu cu consideratiunile enumerate amu descriu în manualulu de faccia: a) morbigii cei mai comuni și mai usiori; b) morbigii gravi séu cari prin aloru mersu rapede potu pericula sanatatea díu lipsa unui ajutoriu promptu; c) asfixiele; d) otravirile și f) alte afectiuni, la care preotulu în casuri usióre va potea da unu ajutoriu definitiv, éra în casuri grele elu va da ua sfatuire rationala și unu ajutoriu provisoriu pana la sossirea mediciloru respectivi.

Considerandu înse, că descrierea morbiloru acestora nu s'aru putea bine-íntielege fora ua prelabile espunere a notiuniloru celoru mai elementare díu patologi'a generale și fora definirea cuvinteloru tehnice adoptate în artea medicale; de aceea, amu crediutu a fi necesariu de a trata și despre aceste deîn urma materii. În consequentia, manualulu presinte va cuprinde doue parti: una generale și alta speciale.

Partea generale va continea notiuni elementare, luate deîn patologi'a generala, relative: la causele morbigere, la simptomele și semnele morbiloru, la decursulu, diagnosulu, prognosulu, terminatiunea și natura morbiloru, cumu-si la indicatiunile therapeutice, séu la tratamentulu morbiloru.

Partea speciale va cuprinde: ua suma de morbi pe cari i amu classatu în modulu urmatoriu și anume: pe cei locali dupe diferitele aparate; pe cei generali dupe mersulu loru acutu séu cronicu, dupe causele loru și dupe alte consideratiuni, ce se voru indica la descrierea speciale a afectiuniloru respective. În consequentia, parte-adoua va cuprinde: 1) morbigii aparatulu digestiunii; 2) morbigii aparatulu circulatiunii; 3) morbigii aparatulu respiratiunii; 4) morbigii aparatulu genito-urinaru; 5) morbigii sistemulu nervosu; 6) morbigii aparatulu simtiuriloru; 7) morbigii aparatulu locomotiunii; 8) febrele; 9) intoxicatiunile séu otravirele; 10) nevrosele; 11) óre-care morbi speciali, care nu s'au pututu clasa în divisiunile precedente, precumu: reumatismulu, scorbutulu, etc. și 12) notiuni deîn materi'a medicale.

Espunere-a materiei dupa ua clasificatiune, mai multu séu mai pucinu metodica mi s'au parutu preferabile insirarei morbiloru fara nici unu sistem, séu în modu alfabeticu. De aceea, amu adoptatu clasificatiunea mentionata, mai alesu, ca scrierea acésta este destinata pentru nisce ómini, a caroru educatiune

si instructiune li-au pututu procura indestule cuno-
scintie antropologice spre a fi intielésa de dinsii.

Importanti'a si gravitatea unoru-a d'intre morbiu
tractati in acésta opera, au motivatu ua descriere mai
intinsa, si acésta amu facutu-nà parte spre a intipari
mai aduncu in memoria studentiloru, casurile cele
grave, si parte pentru ca ii suntu redusi numai la
consultarea manualului de facia, ne mai essitendu, in
limb'a romana, alte carti de feliulu acesteia.

Ua descriere anatomica, a principalelor aparate,
ce compunu corpulu umanu, de-si fórte trebuinciósa
la intielegere-a morbiloru respectivi, nu s'au pututu
face in acestu manualu; mai anteiu, pentru-ca neces-
itatea acésta, incatu privesce seminariulu Socolei,
era satisfacuta prin imprimarea „cursului elementariu
de antropologia“ alu dlui doctoru A. Bassero; si apoi,
pentru ca cea mai urgente trebuintia, care se simtia,
era aceea, ca studentii socoleni se aiba in manele loru
unu imprimatu analogu, care se-li servésca de con-
ducatoriu la invetiarea lectiuniloru ce li se predau
dein medicin'a poporana in timpulu educatiunii loru.
Acesta a fostu si scopulu principale alu lucrarei
mele.

Me voiu simti in destulu de recompensatu pentru
ostenelele mele, daca prin lucrarea ce aducu astadi
la cunoscintia publicului romanu, voiu fi pututu con-
tribui a crutia, intru catu va, pretiosulu timpu alu
studentiloru seminaristi, séu a da ocasiune si altoru
persóne de a ajutóra, in casurile respective, pe sufer-
indii, cari traiescu mai alesu la tíera.

Dr. A. Fetu.

Au esitu de sub tipariu si se afla depuse la
cassariulu societatiei academice romane dn. Demetrie
Iarcu, Bucuresci, strat'a Pensionatului Nr. 12, urma-
tóriele opere:

Annalile societatiei academice romane,
tomu I. 4 lei n., tom. II. 2 lei n., tom. III. 2 lei n.,
tom. IV. 2 lei 50 bani, tom. V. 1 leu n.

Gramatic'a limbei romane, partea anali-
tica, de Tim. Cipariu, membru societ. acad. romane
5 lei n.

Operele lui Cantemiru, tom. I. 4 lei n.

Operele lui Corneliu Tacitu, traduse in
limb'a romana de repaus. Gavr. Munteanu, membru
societ. acad. rom. 6 lei n.

Comentariile lui Iuliu Cesare, de Bello-Gal-
lico.

Dictionariulu limbei romane, tom. I.
deinpreuna cu Glossariulu 20 lei n.

Domnii librari primescu unu beneficiu de 10%
pentru desfacerea unui numeru de 10 esemplarie,
de 15% pentru desfacerea unui numeru de 50 ess.,
si de 20% pentru desfacerea unui numeru de 100
esemplarie.

Numele dd-loru collectanti, precumu si alu abo-
natiloru ce voru face fia-care la Dictionariu, se voru

tipari pe pagin'a dein urma a cuvertei fia-carei fas-
cicne.

Tóte acestea carti se potu comanda si abona:
in Sibiu la librariulu Iulius Spreer, unde se
afla si alte produse literarie si scientifice publicate
in limb'a romana, atátu deinceóce in imperiu, catu si
deincolo in Principatulu Romaniei, cu pretiuri fixe,
éra in Brasiovu la Redactiunea „Transilva-
niei,“ in Clusiu la librariulu Ioanu Stein.

Dein bibliotec'a de lectura pentru tinerimea de
ambele sexe, publicata de dn. direct. I. M. Riureanu
in Bucuresci, au esitu pàna astadi de sub pressa:

Seri'a I.

Datoriile copiloru càtra parintii loru, a 4-a edit.,
70 bani.

Istorióre pentru copii, a 2-a edit., 70 bani.

Noue istorióre pentru copii. Rugatiuni, fabule,
diferite caractere numerice, a 2-a edit., 70 bani.

Cele doue surori, séu frumós'a si urit'a, 70 b.

Famil'i'a crestina. Rosele rosii si rosele albe. Co-
pil'a muta. Pescariulu, a 2-a edit., 70 bani.

Priveghietóre, urmata de Teodor'a séu Copilulu
perdutu, 70 bani.

Mielulu, urmatu de Licuriciulu, a 2-a edit., 70 b.

Inelulu gasitu. Bani de arama. Incendiulu, a 2-a
edit., 70 bani.

Rosariulu, urmatu de Musc'a, a 2-a edit., 70 b.

Ajunulu Nascerii Domnului, 70 bani.

Ouele Pasceloru, urmate de Petre si Alexandru,
70 bani.

Emigrantii la Brasili'a, 70 bani.

Cei doi frati, 70 bani.

Ros'a de Tanneburgu, 70 bani.

Canarulu, urmatu de Capell'a dein padure, 70 b.

Seri'a II.

Franclinu, opere alese, a 4-a edit., 90 bani.

Vocabulariu de morala, séu bune consiliuri, 90 b.

Moral'a in fapta, séu bune exemple, 90 bani.

Seri'a III.

Columbu, séu Descoperirea Americi (dupa La-
martine), 1 leu 20 bani.

Elemente de geometria, (Legendre modificatu de
Blanchet), traductiune de I. M. Riureanu, in asocia-
tiune cu dn. prof. E. Angelescu, 4 lei.

Dreptulu de reproductiune rezervatu.

Nu se póte crede ce cantare necunoscuta pàna
ací la publiculu nostru, au acestea carticele ale dlui
Riureanu. Au ajunsu cá familiile se rivalisedie intru
castigarea acestei lecture pentru filii si ficele loru.
Asia lectur'a buna, morale, nobilitatória de ânimi, a
inceputu se cotésca si se exterminé dein sinulu fa-
miliiloru acea lectura frivola si miserabile, care in-

cepusse a se incubà prin càtiva traductori si speculanti, séu corrupti, séu nauci, séu si un'a si alt'a. Vedi-cà dn. Riureanu este nu numai vechiu moderatoriu alu tenerimei, ci si tatà de familia, preste acésta stà in atengere continua cu societatea, cu lumea dein afòra, cunósce neajunsele si defectele ei spirituali, are si fericitul tactu, cá se scia cumu se le tractedie. Numai asia se póte explica successulu extraordinariu alu dlui Riureanu cu Bibliothec'a sa de lectura.

Amiculu poporului. Calindariu pe anulu comunu 1874. Compusu de Visarionu Romanu. An. XIV. Sibiu. Editur'a si provedietur'a autoriului. 8° pag. 128.

Conditiumile pentru vendiarea calindariului:

Pretiuulu de bolta alu unui esemplaru e 50 cr., cu tramitere francatu prin posta 56 cr. 10 esempl. costa numai 4 fl. 50 cr. 25 ess. 10 fl. 50 ess. 18 fl. 50 cr. 100 ess. 35 fl. Va se dica, la 100 ess. se dau 10 fl. rabatu. Domnii, cari comanda 1—2 esemplare, se aiba bunatate a tramite pretiuulu prin mandatu postalu (Postanweisung), cá se le potemu spedá calindariulu sub legatura (Kreuzband); ér la comandari de mai multe esemplare pretiuulu se póte respunde cu recepere postala (Postnachnahme).

A se adresá de adreptulu la Sibiuu càtra Vis. Romanu.

Afòra de cunoscientiele, cumu amu dice stereotipe, care se afla in fia-ce Calindariu, dn. V. Romanu avù fericit'a idea de a pune in fruntea Amicului portretulu parentelui mitropolitu Procopiu, éra cartea de lectura adaosa la Calindariu se incepe cu biografi'a preasantiei sale, succincta si totusi clara; apoi se continua cu Histori'a Transilvaniei, care ajunse pàna in véculu alu 18-lea. De ací incolo mai toti ceilalti articlii au in vedere lipsele poporului in viét'i'a practica. Lectur'a se incluaie cu câteva poesióre bene alese.

Spicuire in istori'a basericésca a Romaniloru. Responsu la contra-critic'a domnului N. Popea, de I. M. Moldovanu. Blasiu, 1873. 8°, 81 pag. Pretiu 40 cr.

Et refellere sine pertinacia et refelli sine ira.

Cicero.

In fine, amu ajunsu si noi, cá in un'a dein cele mai delicate ramure ale scientiei historice, adeca in Histori'a eclesiastica, se dàm preste una critica scrisa cu multa cunoscentia de lucru, si totusi cu sange rece, adevrata raritate in republic'a Criticiloru. Ce e dreptu, cà parentele Popea in cartea sa titulata Vechia Metropolia, pe care noi inca o anuntiaseramu la tempulu seu, a usioratu multu procedur'a si tóta labórea dlui professoriu Moldovanu. Dn. Popea inaltiasse una fortaretia prea frumósa, construita in parte mare dein granitu; a commissu inse

errórea, cà nu a cercetatu cu de a meruntulu tóte bucatile de pétra, si asia se intemplà, cà in unele parti ale muriloru in locu de granitu au intratu bolovani de sare. Se vede cà dn. Moldovanu s'a ocupatu si cu Mineralogi'a. Observandu partile de sare ale muriloru, in locu se dea in ele cu berbeci (Arietes), dupa methodulu ostasiloru antici, séu cu tunuri, cá in tempii moderni, a versatu numai apa preste sare. Odata partile de sare dissolute, murulu intregu, a trebuitu se se cutriere pàna in fundamente. Asia a remasu cá murii se se repare cu materialu preste totu solidu. Materialu se va afla, numai se scimu unde se'lu cautamu. Atunci inse si fortarét'i'a va trebui se fia construita in altu stilu, si póte cà va esí in stilulu „dela Renaissance.“ Histori'a eclesiastica a Daciei inca nu este scrisa. Aceea ce numescu unii altii Historia eclesiastica, este numai un scheletu, si acela inca compusu dein multe osemente straine, care n'au locu acolo. Mai in scurtu, histori'a eclesiastica este multu mai saraca si multu mai falsificata, decàtu cea politica si nationale.

XII. Programa a gimnasiului mare, publicu romanu, de religiunea ort. resariténa, si a scólei comerciale, reale si normale impreunate cu acesta, pe an. scol. 187²/₃, publicata de dr. I. G. Mesiotu, directoriu si profesoriu. Cuprinsulu: 1) Scólele reale in paralela cu gimnasiile. 2) Sciri scolastice. Brasiovu. 1873. 8°, pag. 48.

Pe langa interessant'a dissertatiune, acésta programa coprende si sciri scolastice de acelea, care sunt de mare valóre pentru instructiunea publica nationale.

Raportulu generale alu societatei academice „Romani'a juna“ in Vien'a, dela infientiarea ei in 8. Aprile 1871 pàna la finea lui Iuliu 1873. Vien'a, 1873, 8°, pag. 28.

Membrii ordinari ai acestei societati romane, fundata pe territoriulu Vienei sunt 67, extraordinari 3, honorari 6, fundatori 15, ajutatori 10. Averele ei efectiva v. a. fl. 4765 et 29 cr. si 3 galbini. Inainte cu ani 20—25, numernlu romaniloru studenti in Vien'a era intre 5 si 10. Óre nu este nici acesta progressu? Dara inainte cu 25 de ani nici vorba nu potea fi despre studenti de nationalitate romanesca, anume dein Transilvani'a, Ungari'a, Bucovin'a, pe la universitatile dela Berolinu, Lipsi'a, Hall'a, Bononi'a, Miunichu, Bruxella, Parisu, Turinu, Padua, Rom'a Zurichu etc., pe unde astadi se afla mai multi. Acesta óre inca nu e progressu?

Se intielege cà intrebarea nóstra e adressata càtra pessimisti.

Hei, hei Pessimistiloru, Roma non uno die facta.

De ati avea credentia numai càtu unu graunte de mustariu!

Actele sinodului arhidiecesei gr. resaritene dein Ardealu, tîenutu la an. 1873. Sibiiu. In tipografi'a arhidiecešana. 8°, pag. 176.

La acestea acte se vede că acclusu sub D. Regulamentulu pentru essaminarea candidatiloru de professura la scólele medie, gimnasiali, comerciali, reali.

Sub E. Regulamentu provisoriu pentru essaminarea candidatiloru de invetiatori la scólele populare (elementarie) si capitali (primarie).

Sub F. Prea interesantele Regulamentu provisoriu pentru examenele de calificatiune ale candidatiloru de preotia etc.

Epistola deschisa, adressata dlui redactoru alu Telegrafulu romanu, respective si celorulalti dni redactori ai foiloru romane politice dein patria, de către Ladislau Vaida, secretariu ministeriale. Brasiovu, 1873. Formatu 8°, pag. 87.

Nu scimu déca dn. L. Vaida este informatu despre effectulu produsu prin ideile sale la lectorii romani. Unu scopu doritu de dsa nu este ajunsu, si nu credemu se se ajunga asia curendu. Sunt lucruri omenesci, care ceru tempu multu până se se cóca, care adeca semena cu merele ernatece dein regiunile muntóse. Altele si déca se cocu, remanu totu acre si dein natur'a loru paduretie, bune de otietu, adeca totu bune de ceva, de ex. conferenti'a de redactori. Dn. Vaida inse are rar'a satisfactiune, că celelalte idei ale sale au caditu pe pamentu fertile.

Carbonarii, piesa in 3 acte de C. D. Aricescu. Reproducerea si representarea pe scene sunt oprite, fàra voi'a autorului. Bucuresci, 1873. 8°, pag. 80. Pretinlu 2 lei 50 bani.

Dein operile C. D. Aricescu depuse spre vendiari pe la librarii:

Esilulu meu la Snagovu. 1 leu.

Procesulu meu pentru oda la Greci'a. 1 leu.

Despotismulu si constituti'a. 1 leu.

Misterele casatoriei, partea I. si II. 4 lei.

Lir'a, poesii. 1 leu.

Flori dela Tusnadu (idem). 80 bani.

O preambulare pe munti (idem). 1 leu.

Sor'a Agapi'a. 2 lei.

Politic'a dn. Ioanu Ghica. 2 lei.

Calatorie impregiurulu camerei mele. 80 bani.

Capii revolutiunei romane dela 1848. 80 bani.

Se afla sub tipariu de acelasi autoriu: Istori'a miscarei nationale dela 1821.

Tipografi'a, institutul de rastratu si compactori'a lui W. Krafft (tipografi'a S. Filtsch) in Sibiiu, se recomanda pentru efectuarea toturoru astoru-feliu de lucrari; ea garantéza nu numai lucru eftinu si curendu, ci si de gustu si corectu. Are depositu de carti de comptabilitate, libelle de scrisu, charthia

liniata si fabrica saculetie de charthia pentru negotiatori, cu si fóra de firma tiparita.

Mai vertosu face atentu la tiparituri, care se afla totu-deanna gata:

Protocolu de gestiuni, contiulu 50 cr. — Computulu allodialu 50 cr. — Contractu de cumperare 40 cr. — Contractu de schimbu 40 cr. — Obligatiune 40 cr. — Aratarea casului de mórte 36 cr. — Conscrierea casului de mórte 40 cr. — Inventariu de averea remasa 50 cr. — Cól'a de avere 45 cr. — Biletu de drumu (certificatu) 40 cr. — Pasportu de vite (Vorpässe) 40 cr. — Protocolu de lucrari 50 cr. — Protocolu oficiale 50 cr. — Registru despre intimatiunile altoru deregatorie 40 cr. — Citatiune (8 pe 1 cól'a) 50 cr. — Impaciuiiri 36 cr. — Adeverintia oficiósa 36 cr. — Sententi'a 36 cr. — Prot. despre incusa verbale 40 cr. — Incunoscintiare de infaciosiari 45 cr. — Protocolu cu impaciuire 40 cr. — Protocolu cu sententie 40 cr. — Protocolu pentru cereri de esecutiune 40 cr. — Incunoscintiare despre ordinarea esecutiunei 45 cr. — Protocolu de opemnorare 50 cr. — Edictu pentru insinuarea pretensiuniloru 45 cr

Primiramu unu cathologu nemtiescu dela Sibiiu alu dlui librariu Iuliu Spreer, pe care'lu recomadamu toturoru căti se ocupa cu instructiunea publica, pentrucă acela coprinde una serie considerabile a midiulóceloru de invetiamentu, necesarie pentru tóte scólele căte voiescu se faca progresse alaturea cu cele mai bune scóle elementarie, primarie, gimnasiali, ale altoru popóra inaintate. Tóte acelea se potu castiga dela, séu prin numitulu librariu, că dein un'a mica expositiune permanenta de invetiamentu. Carti scolastice, requisite de scrisu si desemnu, tabelle pentru Histori'a naturale, instrumente mathematice si physicali, tabelle anatomice, collectiuni diverse historico-naturali, aparate, charte, globuri etc.)*

Deschidere de abonamentu nou la „Transilvani'a," foli'a asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.

Dein decisiunea onorabilelui comitetu s'a vediutu, că tóte conclusele adunarei generale dein an. 1872 remanu si pe anul venitoriu in deplena vigóre până la alta adunare generale. Asia se deschide abonamentu nou si la acestu organu alu asociatiunei, pe langa conditiunile care se vedu in frunte. Se prenumera, că si până aci, la Comitetu in Sibiiu.

Redactiunea dein partea sa nu promitte mai multu, decâtu că va merge pe calea cunoscuta de siese ani, aruncandu fundamente, preste care se edifica altii in venitoriu, si fóra care nu se póte edifica.

*) Verzeichniss practisch erprobter Lehr- und Anschauungsmittel etc. Hermannstadt.